

Ляшук А. О., бакалавр, Гончаренко І. М., доцент

Київський національний університет технологій та дизайну

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ ВІЙНИ

***Анотація.** Розглянуто сутність інноваційного підприємництва, його вплив на воєнні реалії в Україні, статистику результатів дослідження роботи підприємств, проблематику співпраці бізнесу та держави, а також успішні приклади підприємств, які змогли подолати кризу та розробити інноваційні рішення.*

***Ключові слова:** підприємництво, інноваційне підприємництво, воєнний стан, інновації, підприємці, бізнес.*

Liashuk A., Honcharenko I.

Kyiv National University of Technologies and Design

PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF INNOVATIVE ENTREPRENEURSHIP IN THE CONDITIONS OF WAR

***Abstract.** There has been considered the essence of innovative entrepreneurship, its impact on the military realities in Ukraine, statistics of the results of research on the work of enterprises, the problems of cooperation between business and the state, as well as successful examples of enterprises that were able to overcome the crisis and develop innovative solutions were considered.*

***Keywords:** entrepreneurship, innovative entrepreneurship, martial law, innovations, entrepreneurs, business.*

Вступ. Війна сколихнула не тільки всіх українців, а й підприємницьку діяльність, яка була однією з рушійних сил економіки України. Великі ризики та втрати створюють перешкоди для функціонування та розвитку підприємств. За результатами перших п'яти місяців роботи у 2023 році 21,1% підприємств повністю або майже повністю зупинили роботу (від 0% до 30% від планового показника), 8,4% підприємств вказали на зростання обсягів робіт порівняно з планом та 25,4% підприємств діють в межах запланованих показників на 2023 рік. Загалом, за перші п'ять місяців роботи у 2023 році МСБ виконує план обсягів робіт на 71,6% [1]. Проте, незважаючи на всі негативні фактори впливу війни, кризові ситуації дають можливості для інноваційних методів.

Дослідженням питання впровадження інновацій у підприємницьку діяльність займалися багато українських та зарубіжних вчених, серед яких: В.М. Базилевич, Л.В. Вовк, П. Друкер, Й. Шумпетер, В. Нежиборець, К.М. Крикуненко. Вчені дослідили, що підприємництво й інновації – це основні чинники, що забезпечують економічне зростання в умовах глобалізаційної системи [2]. Інновації спряють створенню нових компаній та товарів, які потім будуть задовольняти вимоги ринку, а також створюють основу для нових робочих місць, розвитку технологій та становлення нових підприємств. Підприємництво – це перший крок, а інноваційний процес – це метод роботи сучасної економіки [3].

Постановка завдання. Виходячи з вищенаведеного, метою дослідження є аналіз перспектив розвитку та стратегій інноваційного підприємництва в умовах війни та розглянути взаємодію бізнесу з органами влади.

Результати дослідження. На даний час інновації дозволяють компаніям залишатися на плаву та виходити на міжнародний ринок. Завдяки інноваціям в підприємстві можуть бути вирішені такі потреби: покращення бізнес-процесів і моделей, розбудова організаційного потенціалу, розвиток виробництва, продажі, а також цифрові та торгові можливості [11].

Відповідно до Закону України «Про інноваційну діяльність» «інновації – новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери» [4].

«Інноваційне підприємство (інноваційний центр, технопарк, технополіс, інноваційний бізнес-інкубатор тощо) – підприємство (об'єднання підприємств), що розробляє, виробляє і реалізує інноваційні продукти і (або) продукцію чи послуги, обсяг яких у грошовому вимірі перевищує 70 відсотків його загального обсягу продукції і (або) послуг» [4].

За результатами першого півріччя 12,8% підприємств повністю або майже повністю зупинили роботу (від 0% до 30% від планового показника). У червні цей показник становив 21,1%. 9,4% підприємств вказали на зростання обсягів робіт порівняно з планом, 24,4% діють у межах запланованих показників на 2023 рік [1].

Не бачать перспектив 21,7% підприємств. Вони вказали, що бізнес не працюватиме або буде працювати на рівні до 50% від оборотів 2022 року [1].

Натомість деякі підприємства змогли вийти із кризи та запровадити інновації. Наприклад, онлайн-ритейлер Rozetka відкрив 40 нових точок за франшизою, що майже вдвічі більше, ніж у 2022 році. Тепер франчайзингова мережа Rozetka складається зі 116 точок видачі товарів. Щотижня їм надходить близько 15 заявок на відкриття франчайзингових точок. У планах Rozetka відкрити ще 11–14 точок за франшизою до кінця 2023 року [6]. Також український поштовий сервіс «Нова Пошта» незважаючи на втрати значної кількості складських комплексів внаслідок бойових дій, зумів завершити інноваційний проект зі створення власної авіакомпанії. З березня 2023 р. власна авіакомпанія «Нової Пошти» – Supernova Airlines розпочала перші комерційні рейси. Компанія перевозить посылки лише по Європі, а буде базуватися в Польщі до закінчення війни. Через масову релокацію українців в сусідні країни, «Нова Пошта» відкрила у Варшаві своє перше відділення в Польщі у жовтні 2022 року. На сьогодні компанія відкрила вже 10 відділень – у Варшаві, Кракові, Жешуві, Познані, Гданську та Вроцлаві [7].

Інноваційне підприємництво як форма прояву інноваційної моделі розвитку економіки України має стати вирішальним чинником у розбудові «нового» українського суспільства в умовах глобалізації. Основні акценти сьогодні переміщуються на завдання прискореного інноваційного розвитку, переходу до стратегії економіки знань. В її основі – інтелектуальні ресурси, інтелектуальний капітал, наука, процеси трансферу результатів творчої діяльності у виробництво матеріальних і духовних благ. У розвинених країнах частка секторів економіки з інтенсивним використанням інтелектуального капіталу сьогодні становить понад 50% і ця цифра постійно зростає [8].

Головні фактори для розвитку інноваційного підприємництва:

1. Гнучкість та адаптивність. Саме війна навчила нас сприймати кризу, як зону зростання. Від підприємців треба бути готовими до ризику, ухвалювати сміливі рішення та швидко реагувати.

2. Автоматизація всіх можливих процесів. Автоматизація дає змогу підтримувати український бізнес, навіть якщо персонал перебуває в різних куточках світу.

3. Креативність. Винаходить нові рішення для бізнесу або залучати маркетологів, дизайнерів тощо.

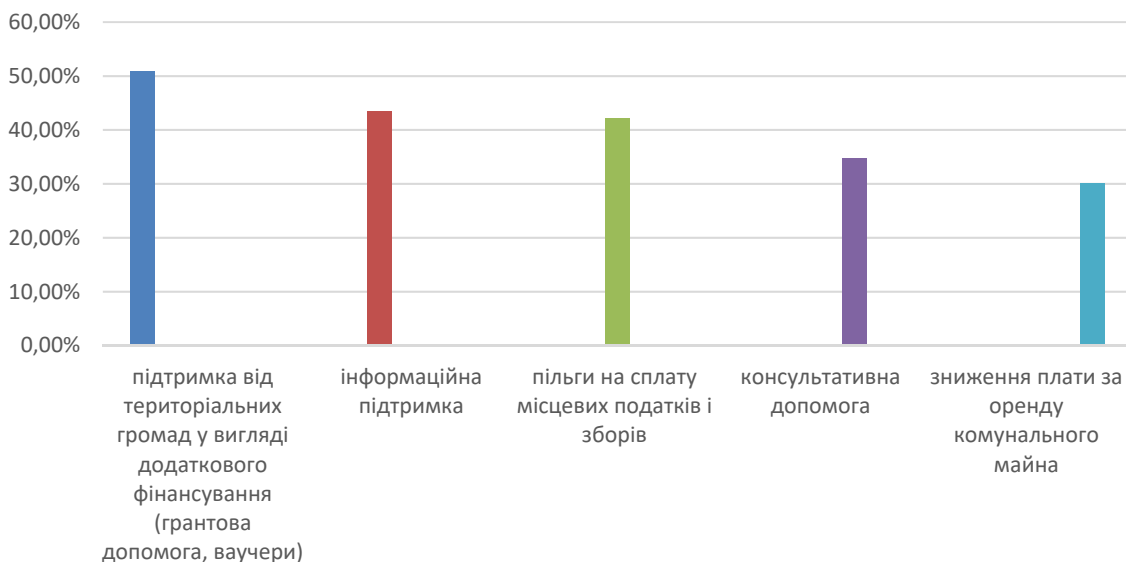
4. Використовувати штучний інтелект для створення описів вакансій та редагування листів [9].

Згідно з отриманими відповідями однією з основних проблем недостатньої взаємодії бізнесу з представниками ОДА (ОВА) є мала обізнаність про програми з підтримки підприємництва в територіальній громаді чи регіоні – 79,7% опитаних не беруть участь і не знають про жодну програму з підтримки [5].

Лише 2,9% долучаються до програм підтримки та вже отримали практичний результат [5].

Серед тих, хто брав участь у програмах підтримки підприємництва, більшість респондентів відповіли, що з початку повномасштабного вторгнення отримали інформаційну підтримку (39,9%), консультаційну (16,4%) та грантову допомогу для свого бізнесу (9,4%). Але використовували й такі інструменти підтримки бізнесу, як тренінги й семінари, допомога в пошуку найманих працівників, зниження плати за оренду комунального майна, пільги на сплату місцевих податків і зборів, а також допомога в релокації бізнесу [5].

Підприємці також висловили, яку підтримку від держави вони бажають отримати (рис. 1).

Джерело: побудовано авторкою [5].

Рис. 1. Розподіл допомоги, яку найбільше виокремлюють та бажають отримувати представники/-ці бізнесу від ТГ чи ОДА (ОВА)

Як свідчать дані рис. 1, підтримка від територіальних громад у вигляді додаткового фінансування (грантова допомога, ваучери) складає 50,9%, інформаційна підтримка – 43,4%, пільги на сплату місцевих податків і зборів – 41,2%, консультаційна допомога – 34,7%, зниження плати за оренду комунального майна – 30,2%.

Також, 22,6% опитаних бажають отримувати підтримку в пошуку найманих працівників, тоді як 20,0% висловили бажання проходити тренінги і семінари. Тільки 7,4% висловили потребу в допомозі з релокацією бізнесу. Згідно з проведеним дослідженням, можемо стверджувати, що велика частка бізнесу не досягає очікуваних результатів у 2023 році, але має оптимістичні настрої [5].

Наразі однією з основних проблем недостатньої взаємодії бізнесу з представниками держави є мала обізнаність про програми з підтримки підприємства в територіальній громаді чи регіоні, хоча ті, хто мав таку взаємодію, відмічають позитивний вплив на діяльність їхнього бізнесу [5].

Сприяє покращенню ситуації, реалізація програм відновлення та підтримки підприємств, які полегшують доступ до фінансових ресурсів, зокрема, програма «Доступні кредити 5-7-9%». Підприємці в умовах воєнного часу і місяць після завершення війни можуть взяти кредити до 60 млн грн під 0%, далі – 5%. На реалізацію інвестиційного проекту та на рефінансування заборгованості кредит надається щонайбільше на 5 років. Для фінансування оборотного капіталу – на 3 роки [10, 11]. Кредит зможе отримати будь-яка українська компанія (де кінцевими бенефіціарами з часткою понад 50% є українці). Також грантові програми під загальною назвою «Робота». В рамках цієї програми можна отримати гранти:

- для створення або розвитку власного бізнесу (до 250 тис. грн);
 - для створення або розвитку переробного підприємства (до 8 млн грн). Для першої тисячі заявників надається 70% від вартості проекту, для наступних підприємств, які подали заявки надається 50% вартості проекту;
 - на розвиток власного садівництва, ягідництва та виноградарства (до 400 тис. грн за гектар);
 - для розвитку тепличного господарства (до 7 млн грн за 2 гектари). Для першої тисячі заявок надається 70% від вартості проекту, для всіх наступних заявок – 50%;
- грант або конвертована позика на створення чи розвиток стартапу (від 750 тис. грн. до 8 млн.грн.). Кошти грантів можна витратити на купівлю нового обладнання, матеріалів та інструментів. Гранти передбачають співфінансування з боку власника бізнесу. Обов'язковими умовами є сплата податків та зборів, створення визначеної кількості робочих місць (відповідно до кожного виду гранту) [11]. Також фінансування суттєвих обсягів капітальних видатків на відновлення зруйнованої інфраструктури, житлових та соціальних об'єктів [10].

Центр розвитку інновацій спільно з Офісом розвитку підприємництва та експорту та Національним проектом із розвитку підприємництва та експорту Дія.Бізнес планують розвивати дослідження бізнес-клімату, стану та потреб бізнесу, громад, окремих секторів та регіонів щодо місцевого економічного розвитку, успішних кейсів та інструментів стимулювання підприємництва й експорту [12].

Висновки. Незважаючи на всі труднощі та складнощі воєнного стану для України, саме інновації можуть стати головною можливістю для розвитку бізнесу та економіки. Ключові фактори для розвитку підприємництва:

1. Розробити план дій на випадок непередбачуваних ситуацій. Якщо підприємство знаходиться на Сході країни, то по можливості зробити релокацію.
2. Співпрацювати з іншими підприємствами та міжнародними організаціями.
3. Розробляти інноваційні програми для компанії. Залучати менеджерів проєктів, маркетологів, фінансових аналітиків та дизайнерів.
4. Підтримка з боку держави та міжнародного співтовариства. Це можуть бути фінансові інвестиції та збереження вже діючого бізнесу.

Проблеми розвитку інноваційного підприємництва в Україні під час війни лишаються відкритими та потребують подальшого наукового дослідження [3]. Насамперед держава може спростити бюрократичні процедури, тимчасово звільнити від податків для зменшення фінансового тиску, підтримувати інноваційні підприємства та стартапи, залучати інвесторів та підвищувати кваліфікації підприємців.

Адаптація до війни бізнесу України відбувається швидко – третина підприємств вже має антикризові стратегії, а майже половина замислюється про це; збільшуються темпи реєстрації нових підприємств, відбувається швидкий перехід до впровадження експортних бізнес-стратегій [11].

Для розробки інновацій в підприємства України потрібно впроваджувати багато нових методів та рішень, але приклади українських компаній, які втратили частину ринку та зазнали серйозних збитків, вдалися до інноваційних змін як до шляху порятунку.

Список використаної літератури

1. Дослідження Advanter Group. *Forbes*. URL: <https://forbes.ua/news/biznes-ochikue-zbilshennya-oborotiv-na-tli-vtomi-vid-neviznachenosti-doslidzhennya-advanter-group-17082023-15467>.
2. Івченкова О. Ю., Крикуненко К. М. Інноваційне підприємництво як складова стратегії розвитку економіки України. *Економічний вісник Донбасу*. 2018. № 3 (53). С. 141–146.
3. Нежиборець В. Інноваційне підприємництво як складова економічного зростання. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2014.
4. Про інноваційну діяльність: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>.
5. Офіційний сайт Дія. Бізнес. URL: <https://business.dii.gov.ua/cases/novini/stan-ta-potrebi-biznesu-v-umovah-vijni-rezultati-doslidzenna-v-cervni-2023-roku/>
6. Шаріпов О. Rozetka майже вдвічі збільшила кількість франчайзингових точок видачі в 2023 році. URL: <https://forbes.ua/news/rozetka-mayzhe-vdvichi-zbilshila-kilkist-franchayzingovikh-tochok-v-2023-rotsi-teper-ikh-vsogo-116-23102023-16843>.
7. Орел І. "Нова Пошта" летить в ЄС. URL: <https://forbes.ua/company/nova-poshta-letit-v-es-operator-zarускає-vlasnu-aviakompaniyu-z-aviaparkom-radyanskikh-an-i-zbiraetsya-vidkriti-shche-chotir>.
8. Паладій М. Інноваційний шлях розвитку українського суспільства потребує нової економічної стратегії. URL: <http://patent.km.ua/ukr/articles/i385>.
9. Які інновації потрібно впроваджувати сьогодні, щоб бути успішним завтра. Бліц-інтерв'ю з топ підприємцями України. *Forbes*. URL: <https://forbes.ua/leadership/yaki-innovatsii-potribno-vprovadzhuvati-sogodni-shchob-buti-uspishnim-zavtra-blitsintervyu-z-toppidpriemtsyami-ukraini-31032023-12647>.
10. Офіційний сайт Міністерство економіки України. URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=49126e6e-a8f0-4203-81f0-9798f91e30bd&title=EkonomikaPochalaZrostati>.
11. Аналіз актуального стану та пропозиції щодо покращення умов для підприємництва в Україні. URL: <https://careerhub.in.ua/doslidzhennya-analiz-aktualnogo-stan/>
12. Відродження українського бізнесу в умовах війни: аналітика за 2 місяці. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/14850>.